

Fehér János

A 17. század végi orbaiszéki törvénykezés és dokumentumai Törvénykezési jegyzőkönyvek (1686–1693)

„Mind a három, vagyis Sepsi, Kézdi, Orbai Széknek és a Continua Táblának törvénykezési jegyzőkönyveit, mintegy 20 hatalmas kötetet és a ref. egyházi jegyzőkönyvek nagyszámú kötetét számtalanszor átnéztem, de 1608–1762-ig 15–16 boszorkánypernél többet nem találtam. Ezeknek is egy része inkább házasságtörési pernek számítható. 150 évi időközre feltűnően csekély szám. Kivégzési ítélet alig volt, inkább testi egyéb büntetés, többízben a székből való csúfos kiűzés. Sajnos a készített szószertinti másolatok is elpusztultak. Népies felolvasást [tartottam] egy részéből 1934–36 körül a Székely Nemzeti Múzeumban. Ott megtalálható.”¹

A fenti sorokat Bogáts Dénes, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum levéltárosa vetette papírra 1947-ben számos egyéb olyan adattal együtt, melyek az 1945-ben elpusztult, egykor a Székely Nemzeti Múzeum levéltárát alkotó iratokból származtak.² Az említett „20 hatalmas kötet” a zalaegerszegi tragédia következtében ma már nem áll rendelkezésünkre, a szerencsés véletlen azonban megőrzött egy jegyzőkönyvtöredéket, mely a 17. század végén született, és az orbaiszéki vicetörvényszéken tárgyalt perekről készített bejegyzéseket tartalmazza. Jelen tanulmány e szövegek bemutatásával megkísérel betekintést nyerni az 17. század végén Orbaiszéken zajló igazságszolgáltatás menetébe. Mielőtt rátérnénk a jegyzőkönyvek szövegeinek ismertetésére, egyes fennmaradt dokumentumok adataira alapozva megkíséreljük felvázolni azt a forrásmennyiséget is, amely a Székely Nemzeti Múzeum levéltárában a székely széki törvénykezést képviselte a zalaegerszegi bombatámadás előtt. A háború elől 1944-ben elmenekített múzeumi anyag ládába volt csomagolva, a becsomagolás alkalmával minden egyes ládának a tartalmáról részletes lista is készült. Ma ezek a listák tanúskodnak arról az óriási veszteségről, amely 1945-ben a székely kulturális örökséget érte.³

¹ SAS 2006. 259.

² Bogáts Dénes (1882–1949) történész, nyelvész, a SzNM levéltárosa, 1932-ben a múzeum igazgató-választmányának tagja, majd tiszteletbeli igazgató-öre. A múzeum levéltárában a Székelyföldre vonatkozó helynév- és családtörténeti adatok gyűjtésével foglalkozott, nagy érdeklődéssel kutatta Háromszék és Sepsiszentgyörgy múltját.

³ A SzNM Irattára.

A múzeum levéltárába begyűjtött ilyen jellegű források közül elsőként a kézdiszéki törvénykezési jegyzőkönyveket említenénk meg, ezek az LI. számúládában kaptak helyet 1944-ben, a listán így jelennek meg:

- 1647–1657. 2 köteg.
- 1661–1669. 1 köteg. [1669–1674 és 1678–1688 hiányzik]
- 1689–1707. 2 köteg.
- 1704–1754. 3 köteg.
- 1811. 1 köteg.

Az LII. számú láda tartalmazott még két kézdiszéki jegyzőkönyvet, ezek voltak az LI. láda tartalmának felsorolásánál a hiányzóként említettek:

- 1669–1674. 1 köteg.
- 1678–1688. 1 köteg.

Az LII. számúládába a sepsiszéki jegyzőkönyveket csomagolták:

- 1658–1705. 6 köteg.
- 1708–1714. 1 köteg.
- 1719–1754. 3 köteg.
- 1755–1760. 1 köteg.
- 1760–1765. [1763–1765-ig hiányzik, 1765–1769-ig hiányzik]
- 1797–1801. 2 köteg.

- Sepsi derékszéki jegyzőkönyvek. 1769. 1 köteg.

Ugyanitt kaptak helyet az Orbaiszéken született törvénykezési jegyzőkönyvek is:

- 1608–1711. 1 köteg.
- 1614–1627. 1 köteg.
- 1632–1674. 6 köteg.
- 1680–1688. 1 köteg.
- 1693–1718. 3 köteg.
- 1720–1763. 3 köteg.

Ugyancsak ebbe aládába került az a két köteg is, amelyek alcsíkszéki törvénykezési jegyzőkönyveket tartalmaztak:

- Alcsiki törvénykezési jegyzőkönyv. 1652–1681. 2 köteg.

A fent említett jegyzőkönyv-kötegek elpusztultak, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum menekített anyagát tartalmazó vagon 1945. március 29-én a zalaegerszegi vasútállomáson bombatalálat érte, így az csaknem teljes egészében megsemmisült. A már említett, a menekítésre előkészített anyagról összeállított listák 83 láda tartalmát sorolják fel, azonban a háborús körülmények szorításában a tervezettnél korábban indult az a szerelvény, mely a múzeumi tárgyak részére fenntartott vagon is magába foglalta, így a ládák közül 31 a múzeum épületében maradt. Ezek szerencsésen átvészelték a háborút, majd annak befejezte után kicsomagolásra kerültek, a bennük lévő tárgyakat visszarakták a helyükre.⁴ 1945. december 15-én Bogáts Dénes a következőket írta jelentésében a múzeum levéltári anyagáról: „Az elmenekítésre szánt, de visszamaradt ládák felbontása és nagyjából felülvizsgálása után örömmel jelenthetem, hogy a Múzeum levéltári anyagának igen tekintélyes és legértékesebb része az elpusztulást elkerülte.”⁵ Sajnos ez a kijelentés nem vonatkozott a múzeumban őrzött székely széki törvénykezési jegyzőkönyvekre, mint ahogy az elpusztult anyag listája is azt a szomorú következtetést alakíthatta ki minden érdeklődőben, hogy ezek a jegyzőkönyvek menthetetlenül elvesztek a kutatás számára, és az itt zajló igazságszolgáltatási tevékenység talán csak „tűkörből” lesz rekonstruálható, ami igen hosszadalmas és nehéz kutatói feladat. A 17. század végéről azonban megmaradt egy jegyzőkönyvtöredék, amely nagyban segítheti az orbaiszéki törvénykezés megértését, és lehetőséget ad a többi székely szék esetében mondhatni tetemes mennyiségben fennmaradt jegyzőkönyvanyaggal való összehasonlításra is.⁶ A menekítésre előkészített ládák közül a LXXXIII. számúba, tartalmának összefoglaló jegyzékét tekintve, könyveket és okiratokat csomagoltak.⁷ A múzeumban azonban bővebb tájékoztató listákat is őriznek e ládák tartalmáról, így tudjuk, hogy a LXXXIII. számú ládában helyet kapott két olyan kézirat is, amelyek kimondottan Orbaiszékre vonatkoztak. Ez a láda a múzeum épületében maradt, így ma is rendelkezünk az alábbi dokumentumokkal:

⁴ SAS 2006. 254–255. A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban maradt ládák összefoglaló listája (Sepsiszentgyörgy, 1945. november 15.)

⁵ SAS 2006. 165. Bogáts Dénes jelentése a Székely Nemzeti Múzeum ügyvezető tanácsának (Sepsiszentgyörgy, 1945. december 15.)

⁶ A székely széki törvénykezés által létrehozott tetemes írott anyag már jó ideje felhívta magára a kutatás figyelmét. Így az ilyen jellegű anyagok számbavétele mellett rendelkezünk már törvénykezési jegyzőkönyveket közlétező forráskiadványokkal is, sőt a székely önkormányzat történetét összefoglaló munkával is. Lásd SzOkI. Új sorozat. I–III.; PÁL-ANTAL 1976.; IMREH – PATAKI 1992.; PÁL-ANTAL 2002.; Uő: 2004.

⁷ SAS 2006. 255.

- 161. Orbai széki törvénykezési jegyzőkönyv. 1689–1693-ig. 1 kötet.
- 162. Orbai református egyházmegye quindenalis jegyzőkönyve. 1664–1686-ig. 1 kötet.

Ezek közül jelen tanulmány a 161. sorszámot viselővel kíván részletesebben foglalkozni; a jegyzőkönyv átfogó bemutatásával, kutatástörténeti kitérővel, a jegyzőkönyv által felfedett tisztségviselőkkel, a viceszéki törvényhatóság által ezidőben tárgyalt egyes peres ügyekkel kívánja megismertetni az olvasót.

A jegyzőkönyv bemutatása

A dokumentumot ma a Székely Nemzeti Múzeum kéziratára őrzi, egy negyedrét papírkéziratról van szó, ami egy kenderrongyba van foglalva, 142 lapon (284 oldal) több száz perbejegyzést tartalmaz. A lapok a recto oldalukon golyóstollal vannak megszámozva 1-től 142-ig. A kézirat állapota kielégítőnek mondható, a lapok szélei azonban szakadoztak, az utolsó lapnak mintegy egynegyede hiányzik, a kézirat kötése már nagyon meglazult, így a lehetőség szerint állagmegóvási lépések végrehajtása is szükséges lenne. Az első oldalon a BIBLIOTECA MUZEULUI köriratú tintás pecsét és a 65886-os leltári szám látható.

A székelyekkel kapcsolatban oly sokat emlegetett 1562-es segesvári országgyűlés határozatai adnak fontos támpontokat a székely széki bíraskodással kapcsolatban, így tudjuk, hogy ekkor rendelik el, „hogy mind székekben, mind főszékekben a mi királybíráink, székbírák és székülők” kéthetenként „széket üljenek, törvényt szolgáltatassanak”.⁸ Ugyancsak ez az országgyűlés rendeli el, hogy a királybírák mellé székenként 12 székülőt, azaz esküdteket (*assessore*s) válasszanak. Ettől az időtől kezdve állandósul a széki jegyző (*notarius*) tisztsége is, az országgyűlés ugyanis kötelezővé teszi, hogy minden székely széken esküdt jegyzőt nevezzenek ki, kinek fizetését a székeknek kell előteremteni, feladata pedig az igazságszolgáltatással kapcsolatos írásbeli teendők elvégzése, valamint a jegyzőkönyvek vezetése, emellett a szék teljes jogú tagjának számít.⁹ A 16. század közepétől fennmaradt udvarhelyszéki törvénykezési jegyzőkönyvek bizonyítják, hogy a rendelkezés nem maradt hatástalan, és az ezt követő időkben minden székely szék arra törekedett, hogy írásban is nyoma maradjon az igazságszolgáltatási folyamatnak, a törvénykezési jegyzőkönyvek

---

⁸ SzOkl. Új sorozat. III. 1994. 15.

⁹ SzOkl. Új sorozat. III. 1994. 15.; IMREH – PATAKI 1992. 243.

pedig hivatkozási alapul is szolgáltak a perfolyamban. A most bemutatandó jegyzőkönyvekben is nagyon sok ilyen hivatkozás található: korábbi ítéletekre, perbehívásokra utalva többször olvasható benne az „extál a protocollumból” kifejezés.¹⁰

Az első oldalon olvasható perbejegyzések elkészültének idejét feltételesen 1689. június 29-re tehetjük, ugyanis a feljegyzések eleje hiányzik, az illető törvénykezési napon írásba foglalt pereknek a második fele maradt így meg, a mai első oldalon található első sorok tulajdonképpen egy perbejegyzés második felét képezik: „...[1r] hogy házára ment volna az I-nek, az sem volt, nem is ott esett az gylkosság...”¹¹ A dátum megállapításánál a jegyzőkönyvben soron következő székek ülési napjait vettük figyelembe, így 1689. július 6-án, július 13-án, július 20-án stb. került sor tárgyalásokra, elmondható, hogy elméletileg minden héten széket ültek Orbaiszéken. Azonban a jegyzőkönyvek tanúsága szerint többször megtörtént az is, hogy akár több héten keresztül szünetelt a székülés; az is előfordulhatott, hogy egyes esetekben nem folyamatosan ugyanabba a papírkötegbe vezették az ülések jegyzőkönyveit, így lehetséges, hogy több olyan székülés is létezett, mely időrendjét tekintve e kötegbe illett volna, de valamely ok miatt máshová jegyezték az akkor zajló eseményeket. Az általunk elemzett kötet a következő időrendi sorrendben tartalmazza a peres ügyek bejegyzéseit:

Év	Rendes ülés	Cirkálás	Ügyvédvallás (procuratoria constitutio)
1686	02-13, 02-20 (töredékes bejegyzések)	–	–
1687	nincs dátum (töredékes bejegyzések)	–	–
1689	06-29, 07-06, 07-13, 07-20, 07-27, 08-03, 10-26, 11-16, 11-23, 11-30, 12-14	–	–
1690	01-04, 02-15, 03-08, 03-15, 04-05, 04-19, 04-26, 05-03, 05-10, 05-31	06-08 → 06-29 (csaknem minden nap)	–

¹⁰ „Meglátszik a jegyzőkönyvből.” Törvénykezési jegyzőkönyv. 3^a, 5^a, 11^a, 16^a stb.

¹¹ Törvénykezési jegyzőkönyv. 1^a.

Év	Rendes ülés	Cirkálás	Ügyvédvállás (procuratoria constitutio)
1691	01-17, 01-24, 03-13, 03-21, 03-28, 04-04, 05-02, 05-09, 05-16, 05-23, 05-25, 06-13, 06-20, 06-27, 07-18, 09-12, 09-26, 10-03, 10-10, 10-17, 10-24, 11-07, 11-14, 11-28, 12-05, 12-12	–	–
1692	01-16, 02-06, 03-05, 03-12, 03-19, 04-09, 04-11, 04-14, 04-16, 04-23, 04-30, 05-07, 05-14, 05-21, 05-23, 05-28, 06-10, 07-09, 09-10, 09-15, 09-17, 09-24, 10-01, 10-08, 10-15, 11-26, 12-03, 12-10	–	–
1693	01-07, 01-27, 02-04, 02-11	11-03 → 12- 02 (csaknem minden nap)	03-04, 11-03 (elszört be- jegyzések)

A táblázatba a rendes üléseken kívül bevettük a cirkálások alkalmával felvett jegyzőkönyveket is. Cirkálásra olyan időkben került sor, amikor a bűnözések nagyobb méretet öltöttek, ezeket legalább háromévente kellett megismételni.¹² Ekkor a viceszéki tisztviselők mellett külön cirkálási bizottság is alakult, nemegyszer a főszék (ez esetben Háromszék) főtisztei is részt vettek ezen vállalkozásokban. Ilyenkor településről településre haladva szinte naponta szolgáltatott igazságot az ezen időkben a jegyzőkönyvek szerint is nagyon elharapózó bűnesetekben. Az itt tárgyalt jegyzőkönyv 1690-ből és 1693-ból őrzött meg cirkálásokról készült bejegyzéseket. Erdély történetében ez az időszak nem mondható békésnek, az országban német katonaság állomásozik, a Diploma Leopoldinum születése idején vagyunk, a közbiztonság régebbi rendje felborult, elszaporodtak az eme állapotokat kihasználó bűnöző elemek, így indokolt volt a hatóságok nagyobb erővel való felvonulása.

Néhány ügyvédvállás is bekerült a jegyzőkönyvbe, így a táblázatba is. Az ügyvédvállás (*procuratoria constitutio*) a per azon részét jelentette, mikor a perben

¹² PÁL-ANTAL 2002. 97.

résztevők valaki olyan személyt bíztak meg peres ügyük lefolytatásával, aki jogban jártas ember hírében állott; a jegyzőkönyv tanúsága szerint az orbaiszéki viceszéken pereskedők java része ügyvéd (*procurator*) fogadásával próbálta igazságát kiharcolni. Ezeknek feljegyzése valószínűleg egy erre külön kijelölt jegyzőkönyvbé készülhetett, az 1693-ban készített pár ilyen bejegyzés véletlenszerűen kerülhetett az általunk bemutatott kötetbe. A *procurator constituálása*, az ügyvédvallás a szék színe előtt történt, de a csak a jegyző előtt véghezvitt ügyvédvallás is érvényesnek számított.¹³ Az 1693-ban bevezetett peres ügyek után még egy 1701-ben készült töredékes bejegyzés is látható az utolsó oldal alján.

A jegyzőkönyv nem tartalmaz tanúvallomásokat, csupán a perfelvételt, a perben bekövetkező lépéseket (tanúvallatásnak, dokumentumok bemutatásának, helyszíni szemlének az elrendelése stb.) és az ítélet kihirdetését. A perbejegyzések a felperes (*actor*) és alperes (*inctus, in causam attractus*) nevének, lakhelyének, társadalmi státusának feljegyzésével, ezek ügyvédjeinek megnevezésével kezdődnek. Továbbá a felperes elmeséli a tényállást, az elszenvedett igazságtalanságot: rágalmozás, károkozás, különféle javak eltulajdonítása, verekedés, gyilkosság, vagyonmegosztás, egyéb juss keresése. Ezt követi a felperes keresetének felsorolása, tehát mit is kíván végrehajtani az alperesen. Ezután a szék meghozza az ítéletet, amely általában az alperesnek a felperes keresetén való elmarasztalását jelenti. Az alperes erre *prohibitát* jelent, vagyis megtiltja az ítéletet, a felperes keresete mellé ilyenkor mindig bejegyezték a „P. E. D.” betűket, ami a „prohibita eodem die”¹⁴ kifejezést jelentette, vagy a P. betűt és az ítélettiltás dátumát. Tulajdonképpen ezzel veszi kezdetét a pereskedés, a felek bizonyítanak saját igazuk mellett, végül a szék ítélt, és az ítélet végrehajtásra kerül, vagy az elmarasztalt fél fellebbezhet a felsőbb fórumokra. Egy-egy per lefolyása a jegyzőkönyvek tanúsága szerint évekig is eltarthatott.

Az orbaiszéki viceszéken az esetek többségében a szék lakossága pereskedett, és innen fellebbezett felsőbb fórumra, azaz Háromszékre, továbbá a fejedelmi táblára. Más székbeli, ha valamit keresett orbaiszéki lakoson, akkor először annak a székén, tehát Orbaiszéken hívta perbe.¹⁵

¹³ IMREH – PATAKI 1992. 257. Miklósvárszék levéltárában fennmaradt egy 1684 és 1685-ből származó, csak kizárólag ügyvédvallásokat tartalmazó jegyzék is. Miklósvárszék Lvt. 2. lelt. 24. Fasc. 1–4.

¹⁴ „Ugyanaznapi ítélettiltás.”

¹⁵ Az 1555-ben lezajló udvarhelyi országgyűlés a fellebbezéssel foglalkozó 35. paragrafusában ki mondja, hogy „...kit-kit székén keressenek előbbszer.” IMREH – PATAKI 1992. 245–246.

Kutatástörténet

Az Orbaiszéken született jegyzőkönyvek kutatása eddigi információink szerint még egyedül Bogáts Dénes nevéhez köthető. A széki igazságszolgáltatásba e rövid betekintést nyújtó tanulmány elején idéztük már a SzNM levéltárosának erre vonatkozó sorait.¹⁶ Ő volt az, aki felhasználta kutatásainál eme köteteket, valószínűleg átnézte a most bemutatandó jegyzőkönyveket is annak a felolvasásnak a szövegéhez való anyaggyűjtése során, melyet 1936. decemberében tartott a SzNM dísztermében. Az ismertető jellegű felolvasás címe: *Boszorkányosságok és boszorkányperek*. Az előadás szövegét Szócsné Gazda Enikő tette közzé az *Acta (Siculica)* 1998-as számában.¹⁷ Orbaiszéken folyhatott az a per is, amelyben valószínűleg Csűrös Miklósné perelte teleki Kádár Miklóst, aki őt 1635-ben „lüdérces boszorkánynak” nevezi.¹⁸ Szintén elpusztulhatott az a jegyzőkönyv is, melyből Bogáts Dénes azt az 1687-es perbejegyzést közölte, amelyből kiderül, hogy Temérdek Istvánné Anna asszony Palocska László ügyvéd útján azzal vádolja Lukács Annát, hogy boszorkánynak szidta, továbbá ünője tejét elguruzsolta.¹⁹ Ugyancsak ezen évben vádolja Almási Istvánné Erzsók asszony Jancsó Jakab ügyvéd útján Kövér Ferencné Annát, hogy más ember esztenájára ment, ott bűvölt-bájolt s a juhoknak a tejét elvette.²⁰ Részletesebben ismerteti azt az 1643-ban zajló pert, amelyben az akkori vicetiszt (azaz alkirálybíró) Jankó Tamás vádat emel bizonyos Bajcsi Jánosné Anna ellen, mivel a nevezett személy egy gelencei Héjja Máté nevű legénnyel szerelmi viszonyt folytatott, továbbá bűjös-báj készítő boszorkány és étető személy is. A vádló a bevádolt személyre érdeme szerint halálbüntetést kér. A per tovább folytatódik, a vádlott kéri felmentését, de nem tud tanúkat állítani maga mellé, az alkirálybíró részéről azonban több „bizonyág” is felvonul. A szék a következő ítéletet hozta: „mivel a bizonyságok vallásából kitetszik világosan, hogy az a vétkes személy Bajcsi Jánosné nyilvánvaló bűjös-bájos, or, emberetető és parázna, maga is megvallotta ebbeli vétkeit, érdemei szerint büntetődjék halállal. Vízbevetessék.”²¹ Az Orbaiszéken tárgyalt „boszorkányos” perek java része azonban olyan per, amelyben a valaki által „boszorkánynak, boszorkányosnak” nevezett személy perli a rágalmozót, állapítja meg a közlő, ezt megerősítik a most bemutatott jegyzőkönyv perbejegyzései is.

¹⁶ SAS 2006. 259.

¹⁷ SZÓCSNÉ GAZDA 1999.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo. A bejegyzésekben szereplő két ügyvéd: Jancsó Jakab és Palocska István (A László név valószínűleg itt elírás) szinte állandó szereplői a most bemutatásra kerülő orbaiszéki jegyzőkönyvekbe foglalt peres ügyeknek.

²¹ SZÓCSNÉ GAZDA 1999.

Így 1689. augusztus 3-án készül a következő feljegyzés: „Kobzos Jánosné, Tekentetes Nemzetes Mikes Mihály uram ő kegyelme jobbágya asszony, Anna, mint A, proclamáltatta per Jacobum Janczio Reti Lászlónét, Margitot, zabolait, mint Inctát. De die et anno protestatur, Orbai székben Zabolán aliquo respectu diffamált, salvum sit boszorkányos híres kurvának. Ergo valahány rendbeli szavairól comprobálhatok singillatim homagiomokon kívánom, hogy convincáltassék. Protestálok, ha remediálja salvum legyen litisintermediumot láttatnom. Protestatio. Coram latius. Deliberatum. Pro I nemo, ideo convincitur. Executores.”²² Vagy 1690. május 3-án: „Heja Mihályné Dorottya, mint A, proclamáltatta per Andream Bartha Kovacz Péternét, relictát, Katát, mint Inctát. Diffamált nyilvánvaló boszorkányos kurvának, ilyenmel is, hogy én töttem volna a fiának olyant, hogy a mia lett volna nyavalyája. Fenyegettet is, hogy úgy megköttet, hogy a nyálamot sem nyelhetem el. Ergo azt kívánom, mindenik diffamációiért külön külön kívánom, hogy convincáltassék, valahány helyen való szavairól comprobálhatok. Mivel nem compareál, convincáltatni kívánom. Coram latius. Protestatio. Deliberatum. Pro Incta nemo. Convincitur. Executores.”²³

Ugyancsak Orbaiszéken zajlott az az 1742-ben indított per, amelyben zágoni Sándor Mihályné Ádám Margitot vádolja az alkirálybíró Imecs Antal Balog János ügyvéd által. A vád: boszorkányság, gonosz lelkekkel való összeköttetés és egyéb terhes vétkek. Különféle próbákra kívánja kényszeríteni a vádlottat, mint hársfából készült jármon való átbújtatás vagy vízi próba, és ha a boszorkányság rábizonyulna, azt kéri, hogy égessék meg. A vádlott persze tagad, a szék tanúvallatást rendel el, és akárcsak 1643-ban, az alkirálybírónak tanúi révén sikerült kivinni, hogy megítéljék a fent említett próbákat, azzal a kitéttel, hogyha a próbák révén rábizonyosodik boszorkánysága, akkor tüzzel-vassal való kínzás által vegyék rá társai elárulására, utána pedig égessék meg. Ha pedig nem sikerül a próbán a bizonyítás, akkor is bélyegezzék meg vassal a homlokán, és csapassák ki a székéből. Ha visszatérne, akkor örökösön csapassék ki, és ha két-három tanú által is rábizonyulna, hogy ezután is folytatott különféle praktikákat (babvetés, ónöntés), akkor büntessék halállal. A vádlott fellebbezését nem engedték érvényesülni, de az ítéletet sem hajtották végre, mivel a vádlott altorjai Mihálcz Péterné Abafi Zsófia jobbágya volt, és halála esetén kár érte volna a földesurát, így elbocsátották 500 forint kezességén, melyet zágoni Vajna János vállalt magára, kiért Mihálcz Péter és felesége állt jót ugyancsak 500 forint erejéig.²⁴ Nem tartottuk feleslegesnek ezeket a peres ügyeket újra bemutatni, ugyanis ma már csupán a Bogáts Dénes

²² Törvénykezési jegyzőkönyv. 7’.

²³ Törvénykezési jegyzőkönyv. 23’.

²⁴ SZÓCSNÉ GAZDA 1999.

által készített feljegyzésekből tudunk róluk, és érdekes vetületét mutatják be az orbaiszéki törvénykezésnek.

A Sas Péter által közölt Bogáts Dénes-féle feljegyzések is több olyan adatot tartalmaznak, melyeket az orbaiszéki törvénykezési jegyzőkönyvekből merített: így a Jankó és Vajna családot ért sérelmek miatt a Mikes Pál fia, Mikes Kelemen vagyonából kért elégtétel miatti 1690-ben zajló perről is készített feljegyzést,²⁵ valamint az orbaiszéki solymárokról szóló bejegyzéseket,²⁶ egyes árucikkek árának limitációját,²⁷ és egy 1640-ből származó bejegyzést, melyből kiderül, hogy az imecsfalvi Imecs család egyik tagja egy kézdivásárhelyi ötvöshöz vitt egy Bethlen-címerrel ellátott ezüst tálát, hogy abból poharakat készíttessen. A tulajdonosnak igazolnia kellett, hogy miképpen jutott a tálhoz, ami sikerült is, így az orbaiszéki törvényszék nem látott akadályt a tál felhasználását illetően.²⁸

A fenti perbejegyzések is érzékeltetik, hogy a törvénykezési jegyzőkönyvek az illető székely szék történetének talán legfontosabb forrásait képezik. A bennük foglalt rengeteg adat hű képét adja a korabeli székely társadalomnak, felvonulnak e közösség rétegeinek különféle szereplői, kiderül belőlük ezeknek egymáshoz való viszonya, kirajzolódnak a székek lakóinak mindennapjai, társas kapcsolatai. Orbaiszék 17. század végi történetének egy szeletét híven mutatják be az 1686–1693 között készült jegyzőkönyvek. Mielőtt néhány perbejegyzés szövegének közlését adnánk, megejtjük a szék tisztviselői karának bemutatását is.

Széki tisztségviselők, prókátorok

Nagyon sok fontos kérdés máig tisztázatlan a székely székek tisztviselői karának 17. századi történetét illetően. Nincs kellőképpen tisztázva az ún. viceszékek

---

²⁵ SAS 2006. 256. A per nem található a megmaradt jegyzőkönyv anyagában, ezek 1690-ből csak az első félévből őriztek meg bejegyzéseket. A Mikes Pál vezetése alatt a Thököly kurucjai által tett gyilkosságok, rablások az év végén, télen következtek be. Thököly csapatai Zernyestnél augusztusban verték meg az erdélyi és német seregeket. Cserei Mihály is jelen lévén a csatában, részletesen elmeséli azt, és megemlékezik a Thököly által Háromszékre ugyanaz év telén küldött Mikes Pál kegyetlenségeiről is: „Még Ploestnél valánk, mikor Mikes Pált elküldé katonákkal Erdélyben, hogy Háromszéken valamely nemesembereket talál házoknál, ölesse meg. És ha akkor Háromszéken német nem lett volna, olyan kegyes, istenfélő ember vala ám Mikes Pál uram, bizony nem sokat hagyott volna közülök életben.” CSEREI 1983. 233–234.

²⁶ SAS 2006. 260.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo.

ügye sem, Háromszék, és az azt alkotó Sepsi, Kézdi, Orbai székek egymáshoz való viszonya is kutatásra vár, mint ahogy Miklósvárszék és Sepsiszék, valamint Miklósvárszék és Háromszék közti kapcsolat kérdései is felderítésre várnak. Itt most a 17. század végén Orbaiszéken működő viceszék tiszttségviselőit sorakoztatjuk fel, ők alkották azt a joghatóságot, mely a Feketeügy bal partján található településeket foglalta magába.²⁹ A szék tiszttségviselői névsorának összeállítása folyamatban van, azonban még távolról sem kimerítő, mivel a törvénykezési jegyzőkönyvek java része elpusztult, a különféle családi levéltárak és egyéb dokumentumanyag átvizsgálása hozhatja felszínre ezeket a neveket.

A jegyzőkönyvtöredékből két királybírónak a neve derül ki, a szék ülésének kezdetén mindig a következő formulát vezették a jegyzőkönyvbe: „Anno Domini 1686. Die 20 mensis Februarii. Levata causa coram Generoso Domino Volph[*g*]ango K[*üs*] vice iudice regio, caeterisque juratis assessoribus Sedis Siculicalis Orbai, loco sedis judiciariae Kovaszna.”³⁰ 1686-ban tehát Küs Farkas volt a szék alkirálybírája, 1688-ban úgyszintén, amint azt egy ez év április 29-én kelt dokumentum bizonyítja.³¹ 1689-től 1693-ig Thuri Ferenc az alkirálybíró:

„Anno Domini 1691. Die 14 mensis Novembris. Causa levata coram Generoso Domino Francisco Thuri, vice iudice regio Sedis Siculicalis Orbay, caeterisque juratis assessoribus ejusdem sedis, in loco sedis judiciariae Kovaszna.”³²

Az alkirálybírókat évente választották, minden évben köteles volt távozni, ha nem őt választották újra, újraválasztás esetén illet a szék élén megmaradni.

Az alkirálybíró mellett a következő tiszttségviselő a jegyző, akinek a protocollumok vezetése lévén a legfontosabb feladata, mondhatni kulcsszerepe volt abban, hogy a peres ügyekről pontos és kimerítő feljegyzések készüljenek. A jegyzőkönyvek vezetői közül háromnak a nevét ismerjük a megmaradt jegyzőkönyvbe Pócsa János akkori jegyző által készített feljegyzésből: „Néhai Janko Ta[má]s uram notarius, kinek successora lévén Papolczi Küs Farkas uram, in anno 1692 Isteni decretumból ez világból boldogul kimúlt, kinek is helyébe in anno 1693 divino [...] én succedáltam az hivatalban. Pocsa János mp.”³³ Jankó Tamást a jegyzői hivatalban papolci Küs Farkas váltotta fel, itt minden bizonnyal arról a Küs Farkasról

²⁹ Ezek a következők: Zágon, Papolc, Kőrös, Páké, Barátos, Cófalva, Kovászna, Telek, Szörce, Páva, Zabola, Tamásfalva, Petőfalva, Haraly, Imecsfalva, Gelence és Hilib. Megemlíthetjük itt még a ma már nem létező, egykor Szörce határában fekvő Domokosfalvát (ORBÁN III. 1869. 145.), valamint a később létrejött Kommandót is.

³⁰ Törvénykezési jegyzőkönyv. 55°.

³¹ SzOkI. VIII. 383. A szék által kibocsátott dokumentumot a következő minőségében írja alá: „Volphgangus Küs viceiudex regius sedis Orbai mp.”

³² Törvénykezési jegyzőkönyv. 65°.

³³ Törvénykezési jegyzőkönyv. 101°.

van szó, aki alkirálybírói tisztséget is viselt a viceszéken (1686, 1688). 1688-ban Jankó Tamás is aláírja jegyzőként azt a dokumentumot, amelyben a szék ifjabb Guruzda György gyámjával nagyapját rendeli, és az árva javait leltár szerint kezébe adja.³⁴ Tehát Kűs Farkas 1688 után szerezte meg a tisztséget, s viselte 1692-ben bekövetkezett haláláig. Érdekes és fontos dokumentuma az orbaiszéki tisztségviselők választásának „nemes Orbai széknek nemessei és ta[g]jai” által 1739. novemberében Zabolán kiadott végzés,³⁵ mely tanulságokkal szolgálhat a végzés kibocsátása előtti időkre tekintve is. A végzés nagyon hangsúlyosan kimondja, hogy „idegent (bator lakásokat itt continualják is) soha vice király bironak, notariusnak, assessornak nemes székünkben nem választunk és fel nem vészünk, bator feleségük után jóságot birjanak is nemes székünkben, sőt ha magok jóságot szerettek volna, szereznének is, akár alia via birnának is itt jóságot, és bator Siculicae nationis volnának is, ha praedecessori nemes orbai széki székelek nem voltak...”³⁶ A végzés a székbe letelepedett személyekkel szemben az őshonosakat kívánja megvédeni, de kiter a tisztségviselők választásának módzatára is, így bővebben szól az alkirálybírói és a jegyzői tisztségekről: „3tio. Minthogy pedig a vice király bíróság a notariussággal nem egy characterű hivatal, tehát ebben ilyen observationkat végeztük, hogy elsőben király bironak három meritalis személyt választunk, mely három választott személyből kimondván méltóságos főtiszteink ki legyen az vice király biro, ugy azután válasszuk az notariusnak leendő meritalis három személyt, és semmi képpen nem compingaljuk a notarius választást a király biro választással, hanem sequetim és megkévánjuk, hadd tudjuk elsőbben ki az vice király bíránk.”³⁷ Speciális esetnek tekinthető az olyan per, amelyben a jegyző is szerepel, felperesként vagy alperesként. Ilyenkor, az esetleges visszaéléseket elkerülendő, a jegyzőtől valamelyik székülő veszi át a tollat, és készíti el a bejegyzéseket. 1693-ban Pócsa János külön meg is jegyzi: „Ebben az Prothocolomban, mikor én inquiráltattam, Turi György uram írogatott.”³⁸

Kevesebbet tudunk a székülők személyéről, a nevüket csak ritkán említi meg a jegyzőkönyv, a már többször idézett, 1688-ban a szék által kibocsátott, gyámságot meghatározó dokumentumot Bogdán Gergely és Finta János a szék *assessoraiként* írják alá.³⁹ Számuk az évszázadok során változó volt, Orbaiszék esetében nem rendelkezünk konkrét adatokkal a számukat tekintve, általánosan elfogadott, hogy

³⁴ SzOkl. VIII. 383. „Thomas Jankó iuratus notarius sedis Orbai mp.”

³⁵ PÁL-ANTAL 2002. 383–386.

³⁶ PÁL-ANTAL 2002. 384.

³⁷ PÁL-ANTAL 2002. 384.

³⁸ Törvénykezési jegyzőkönyv. 142r.

³⁹ SzOkl. VIII. 383.

Oldalak az orbaiszéki törvénykezési jegyzőkönyvekből. Székely Nemzeti Múzeum kézírattára.
Leltári szám: 65886, oldal: 32 verso.

a derékszéken 12, a viceszéken 6–7 assessor segített az igazságszolgáltatásban.⁴⁰ Ők azok, akik a tanúvallásokat, a helyszíni kivizsgálásokat végzik, és az ítélethozatalban is szerepük van. Számuk a 18. századtól kezdve megnövekedik, amit az egyre inkább gyarapodó feladatok is indokolnak.⁴¹

Szólnunk kell még a törvénykezési tevékenység színhelyéről. A rendes üléseket általában Kovásznán tartották, az ülések jegyzőkönyvezésekor mindig megjegyzik, hogy: „Levata causa [...] in loco sedis judicariae Kovászna.” Néhány esetben megtörtént, hogy más településen is tartottak ülést, de akkor valamilyen specifikusabb eseményre került sor. Így például 1691. május 25-én Barátoson hoztak több ítéletet, melyből kettő halálos volt.⁴² Nem rendelkezünk adatokkal arról az épületről, amelyben a tárgyalásokat tartották, így nem tudjuk még eldönteni, hogy a 17. században volt-e külön erre a célra készített épület, lehetséges, hogy valamely tekintélyesebb főember házánál zajlott az igazságszolgáltatás.

A széki tisztségviselők mellett a peres ügyek fontos szereplői a prókátorok, vagyis az ügyvédek. A miklósvárszéki prókátorvallások feljegyzéséről korábban már szoltunk, de minden egyes székely széknek megvolt a maga jogtudó értelmisége, melynek tagjai ismereteiket védőügyvédként is hasznosították.⁴³ A 16. század második felében született udvarhelyszéki törvénykezési jegyzőkönyvek több mint 130 prókátor nevét őrizték meg.⁴⁴ A 17. század végi Orbaiszéken is a peres felek legtöbb alkalommal védőügyvédet fogadtak perük lebonyolítására. A perbejegyzések szerint ezek között többen voltak olyan személyek is, akik mondhatni hivatásszerűen üzték ezt a foglalkozást, nagyon sok felkérésnek tettek eleget, nevük csaknem minden ülés alkalmával előfordul. Társadalmi körülményeiről egyelőre nagyon keveset tudunk, javarészüket bizonyára a szabad székelyek közül került ki. Ismerték a székely szokásjogot és az országgyűlések által a székelyekre vonatkozóan hozott határozatokat, a „Decretumot”, vagyis Werbőczy *Hármaskönyvét*, az *Approbatæ* és *Compilatæ Constitutiones* gyűjteményeket, és ezekre a per folyamán többször hivatkoztak is. Gelencei Luka István 1691. október 17-én idézi perbe az ugyancsak gelencei Kádár Demetert, a felperes prókátora László János lévén. A felperes az alperest a gondviselése alá adott bizonyos ládájának és abban levő pénzének, mintegy 200 forintjának eltűnése miatt keresi. A következőképpen mutatja be keresetét: „Ő tudja, mint viselt gondot reá, az ládát az pénzzel együtt ellop-ták. Azért azt kévánom juxta Articulum Regni Approbatarum Partes tertia Titulo

⁴⁰ PÁL-ANTAL 2002. 121.

⁴¹ PÁL-ANTAL 2002. 121.

⁴² Törvénykezési jegyzőkönyv. 44^r–44^v. Az ülés teljes szövegének közlését lásd hátrébb.

⁴³ ALBERT 2001. 4–12.

⁴⁴ SzOkI. III. Új sorozat. 28. Demény Lajos bevezető tanulmánya (*Székely jog és az udvarhelyszéki bíráskodás a XVI. század második felében*).

34 *Articulo primo* füzesse meg. Ha *executió*val kell megvennem, cum duplo.⁴⁵ 1693. november 26-án, Zabolán, cirkálás alkalmával a szörcei falusi bírót, Séra Tamást és segédjeit marhája elveszéséért perlő Biszak András ügyében hozott ítélet a következőképpen hangzik: „*Deliberatum*. Mind az *Approbatában*, s mind az *Compilatában* írt *articulusok* tenora az lévén, hogy az mely embernek házától elvesz marhája, juráljon, hogy házától és rekesze alól éccaka elveszett marhája. Per hoc juráljon az A, Biszak András, hogy jó rekesz alól lator ember mia veszett el marhája, s mit ért volna, arról is, hogy tempestive csengetett s kínálta az marhája nyomának feladásával, s nem volt az falu felkelve, hanem csak kevesen voltak. *Deliberatum*. Jurála az *Articulus* szerént Biszak András, per hoc tíz forintra esküvén, juxta *articulum Regni ad quindenam* fizessék meg, alioquin cum duplo, az marhájának az árát.”⁴⁶ Hogyha valaki a falusbírót perelte a falu által elkövetett gondatlanság miatt, akkor a bírót két másik személlyel együtt vett részt a perben, a fenti esetben ügyvédet is fogadtak, prókátoruk az egyik leggyakrabban foglalkoztatott orbaiszéki ügyvéd, Marti Gáspár volt. Az orbaiszéki viceszék előtt gyakran szereplő ügyvédek közül még megemlíthetjük Jancsó Jakabot, Barta Andrást és Miklós deákot, nevük csaknem állandó jelleggel szerepel a jegyzőkönyv lapjain.

A jegyzőkönyv két cirkálás alatt felvett perbejegyzéseket (1690, 1693) is megőrzött, néhány esetben megemlítték a cirkáló tisztek nevét is. Így az 1690. június 8-án, Gelencén kezdődő bűnügyi vizsgálaton részt vett ifj. Kun István, Imecs Tamás, az alkirálybíró Thuri Ferenc, mint „*inquisitor malefactorum*”, Dancs Bálint és Deme János, mint „*vice inquisitor malefactorum*”.⁴⁷ Az 1693-ban végzett cirkáláskor, november 26-án, Zabolán Vajna Ferenc, Thuri György, Finta János és Zakariás Márton voltak jelen, mint cirkáló tisztek, vagyis vizsgálóbírák.⁴⁸

A bejegyzett perek sokasága, a rengeteg orbaiszéki szereplő, a különféle bűnesetek tárgyalása, és az ezekben hozott ítéletek nagyon fontos forrását képezik a 17. század végi orbaiszéki társadalom szerkezetének. A jegyzőkönyvek szövegének teljes közlése folyamatban van a peres ügyek elemzésével foglalkozó tanulmánnyal együtt, így e rövid kitekintés keretében még bemutatjuk egy-egy megszokott heti ülésen felvett jegyzőkönyv teljes szövegét, valamint egy rendkívülibb ülésen hozott ítéletsort is, és végül egy cirkálás alkalmával készített bejegyzéseket.

A szövegek átírásánál a mai helyesírás szabályait vettük figyelembe, kivételt képeznek a helynevek és a családnevek, ezeket eredeti alakjukban hagytuk.

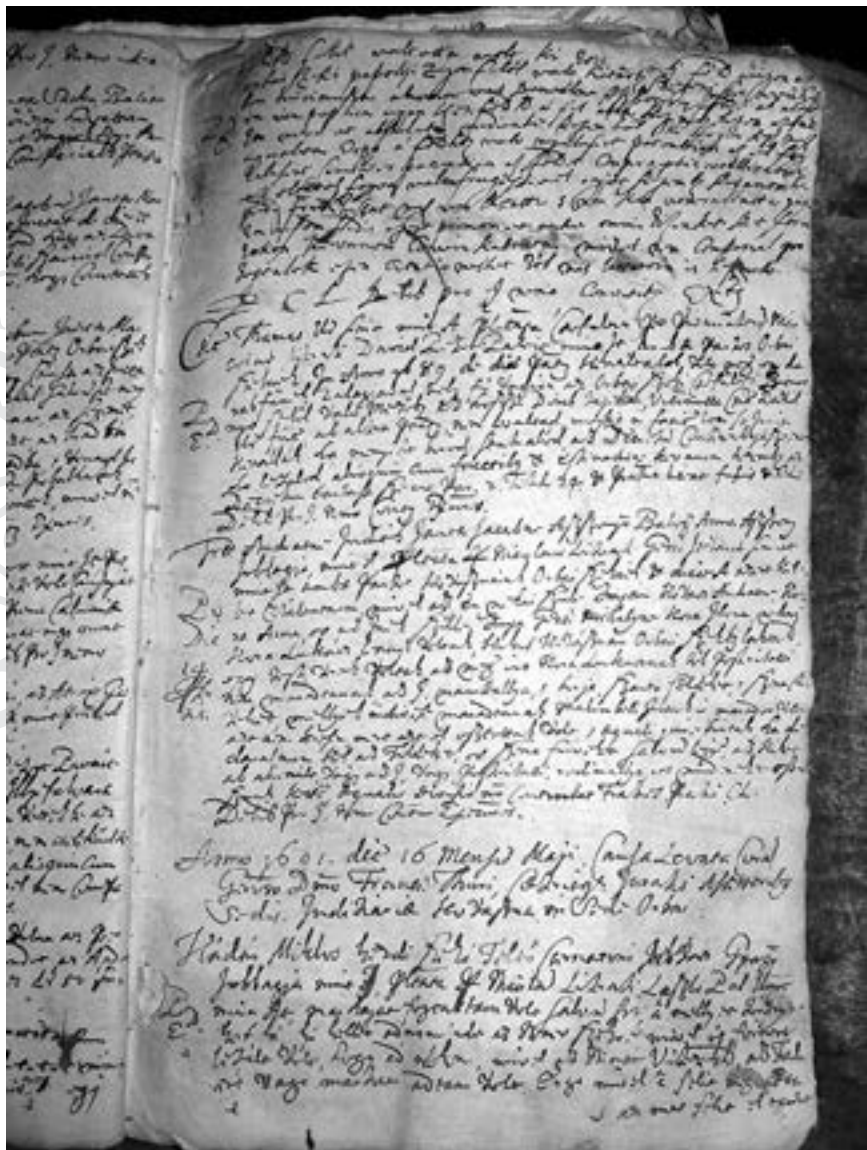
⁴⁵ Törvénykezési jegyzőkönyv. 61’.

⁴⁶ Törvénykezési jegyzőkönyv. 139’.

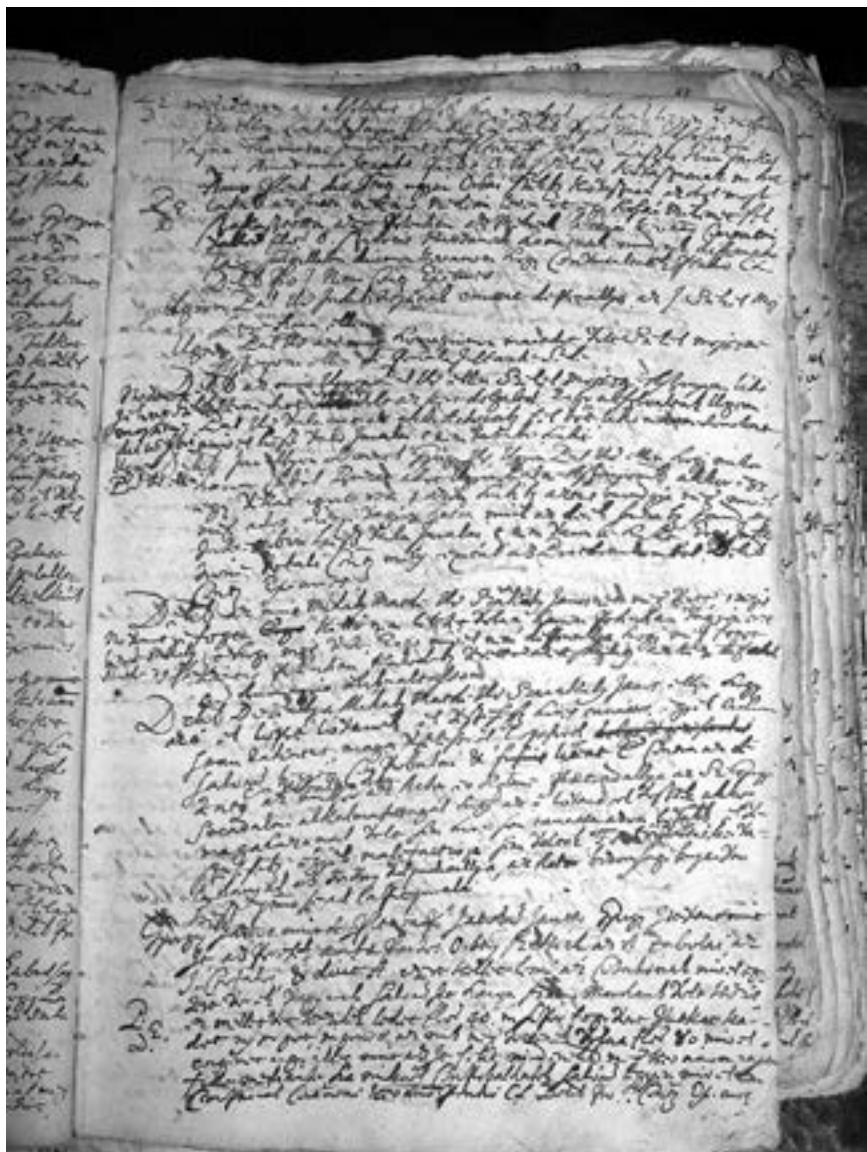
⁴⁷ Törvénykezési jegyzőkönyv. 86’.

⁴⁸ Törvénykezési jegyzőkönyv. 139’.

Oldalak az orbaiszéki törvénykezési jegyzőkönyvekből. Székely Nemzeti Múzeum kéziratára.
Leltári szám: 65886, oldal: 42 recto.

Oldalak az orbaiszéki törvénykezési jegyzőkönyvekből. Székely Nemzeti Múzeum kéziratára.
Leltári szám: 65886, oldal: 68 recto.

I. Az orbaiszéki viceszék 1689. július 6-án tartott ülésének jegyzőkönyve⁴⁹

Anno Domini 1689. Die 6 mensis Julii. Causa levata coram Generoso Domino Francisco Thuri vice iudice regio caeterisque juratis assessoribus sedis Orbai, loco sedis iuditiariae Kovaszna.

Földi János, mint I. gelenczei, proclamáltatta per Andream Bartha Kovács Péternét, relictát, mint A-t. Interim pervenit.

Deliberatum. Doceálja Földi János Kovacz Péterné asszony ellen, hogy az elmúlt esztendőben Polus István uramtól két köből búzát kölcsönkért volt, s adtak is ilyen okon, hogy az napjára, tudni illik KisAsszony napra, adjon tíz véka tiszta búzát, szépet, s ha akkorra meg nem adná, minden véka búzáért adjon egy-egy forintot, et fusius liceat, kezesül is vetette volt az búzáért. S az napjára nem vitt olyan búzát, ki elvehető lett volna, s azért vitte el az lovat. E contra Kovacz Péterné asszonyom is doceálja, hogy az napjára az két köből búzát megvitte volt, s mikor elvitte is az búzát, nem olyan okon vitte, hogy minden véka búzáért egy-egy forintot adjon, hanem a búzáért búzát ígirt. Arra is nem fogadta volt magát, hogy KisAsszony napjára megadja, hanem hogy Szent Mihály napja előtt megadja.

Törvény kérések utrinque, et fusius liceat, az Actrixnak is. Futura sede.

Nemzetes Daniel deák uram, mint A, proclamáltatta per antedictum Bogdan Gergely uramat, seniort, mint I-t. Levelemet vette volt parra, ha jelen volna s contendálna, kész volnék felelni, alioquin amit kibocsátott azt nem keresem, de salvum sit a csorda gyűjtő helyen való földet és az több zálagos földeket, melyek specificálva vadnak emanál[2r]tatott levelemben, azokat juxta contenta Decreti cum poena calumniae gratis kívánom kezemben jönni. Protestatio. Coram latius. Pro I nemo. Deliberatum. Convincitur. Executores.⁵⁰

Cipa János, mint A. proclamáltatta per Jacobum Janczo az imeczfalvi falusi bírót, Cipa Istvánt in persona, mint I-t. De die et anno protestatur,⁵¹ Haromszék gyűlésiben poroncsolt volt, hogy elmenjek, nem volt szerem, megdúlattott tiszt uram, melyet el kellett végezniem. Ergo azt kívánom, refundálja káromot, mivel egy rókabört kellett ígírnem, azt cum duplo kívánom meg, mivel szer nélkül vetette reám, azért potentián, mivel nem compareál, convincáltatni kívánom. Protestatio. Coram latius. Pro I nemo. Deliberatum. Convincitur. Executores.

⁴⁹ Törvénykezési jegyzőkönyv.

⁵⁰ A lap szélén: „P. E. D.”

⁵¹ A lap szélére beszúrva: „Prohibita die 10 Julii.”

Keresztes Balázsné Suska relicta, mint Incta, a nemes szék usussa szerént való novumját, reformatiómmal együtt exhibeáalom, az A, Csutak Andrásné relicta, Judit ellen való causából. A quarum petit par. Deliberatum. Conceditur par.

Gal Ferenc, az mostani papolczi falusi bíró, mint A, proclamáltatta per Nicolaum Literati David Ferencet, mint I-t. Anno praesenti, de die protestatur, diffamált, hamis bírónak szidott. Ergo, ha jó okait nem adhatja, valahány helyekről comprobálhatok singinlatim homagiumokon kívánom convincáltatni. Protestatio. Coram latius. Deliberatum. Pro I nemo. Convincitur. Executores.⁵²

Deliberatum. Az mint Albert János uramot kétszeri prohibitióra szólíttatá Balo István papné asszonyom egy zálagos szántó föld dolgából, mivel főkirálybíró uramot Mikes Pál uram levele által megtalálván felőle,⁵³ hogy ne vegye elé az egy szék napján, mivel nagy dolga lévén ő kegyelminek, ergo az nemes szék megértvén bizonyos rátióit, az másodszori proclamációját annihilálta.

Deliberatum. Az mint keresi Balo István papné asszonyom Albert János uramot egy zálagos szántó földért, melyet Albert János uram bérese[i], híre és akarattja kívül megganéztak volt. Ergo juráljon Albert János uram, hogy híre s akarattja nélkül ganézte meg az szolgálja, nem volt tudtára, kész vala jurálni. Ergo, tetszett a törvénynek, egyszer vesse be ő kegyelme, annak utána kivévén Albert uram fructussát belőle, depositis deponendis kezire megyen az föld az Actrixnak.

Zakarias Máté, mint A, teleki, proclamáltatta per Nicolaum Literati Porsolt Mihályt, seniort, baratosit, mint I-t, a peresek ambae partes Orbai székiek. Et dicit A.: Azért kellett proclamáltatnom az I-t, bír az Orbai széki teleki határokban bizonyos számú szántó földeket zálagon, kik hol légyenek s ki vicinumjában, arról protestálok, de mivel Teleken, az faluban semmi örökös biradalmát nem tudom his rationibus praemissis azt kívánom gratis jöjjenek kezemben azon földek, mivel hic, in facie sedis is kész volnék deponálni pignussát. Mivel nem compareál, convincáltatni kívánom. Protestatio. Coram latius. Pro I nemo. Deliberatum. Convincitur. Executores.

[2v] Csofa János, mint A, proclamáltatta per Jacobum Janczo Gaspar Miklóst, néhai Gaspar Mihály fiát, és Sido Mihályt, pavaikat, mint I-ket. Anno proxime praeterito, de die protestatur, az Orbai széki pavaei erdőn, Pal feje nevű hely tájatt

---

⁵² A lap szélén: „P. E. D.”

⁵³ Értsd: „felele.”

járván juhaim másokéval együtt, melyek közül, salvum sit, egy kecském és egy juhom gonoszul elveszvé, az I-k nyúlták meg, s megözték. Ergo, a megnyúzásért singinlatim potentián, az hozzanyúlásért similiter singinlatim potentiákon flor. 12. den. 50, károm facit flor. 6, azt cum duplo megkévánom rajtok, mivel nem compareálnak. Protestatio. Coram latius. Interim ingerál ezen causában Csofa Márton, ratione officii maga akarja ineálni. Pro I-k nemo. Deliberatum. Convincuntur. Executores.⁵⁴

Domokos Péterné Ver[o]nyika, mint A, Nemzetes Janko Tamás uram jobbágya asszony proclamáltatta per Jacobum Jancso Kovacz Mártonnét, relictát, papolczit, leány neviről protestálok, mint Inctát. De die et anno protestatur, holmi egyetmást, vásznat, fonalat, keszkenyőt, zekét hattam volt az házánál, hogy én számomra tartsa meg, melyeknek szállást is adott, melyek megértenek volna flor. 15. Ő tudja hova tötte, kértém, s nem adta meg. Ergo potentián kévánom convincálatni, a letött bonumokot cum aestimatione et cum duplo megkévánom, mivel nem compareál. Protestatio. Coram latius. Interim ingerál az causában, az actiót helyben hagyja, s maga akarja ineálni Janko Tamás uram. Pro Incta nemo. Deliberatum. Convincitur. Executores.

Deliberatum. Mivel semmi világost exmissiója és actiója szerént Gócz János nem bizonyít Ohla Miklós ellen, ergo in sola sua persona jurálgjon, hogy sem híre, sem tanácsa az Gocz János lovainak elveszésiben. Az mely oláh nála volt akkor tájban, az is atyafia volt, s jámbor ember. Jurála instante sede. Ergo absolutur ab impetitione Actoris I.

Donat István uram, NagjBorosznjai, Sepsi széki, mint A, proclamáltatta per antedictum Gaspar Györgyöt juniort, pavait, mint I-t.⁵⁵ Causámat prohibeálta volt, mivel nem compareál, nem stál prohibitiója, az elébbeni törvényt kévánom helyben maradni. Protestatio. Coram latius. Pro I nemo. Deliberatum. Convincitur. Executores.

Deliberatum. Doceálja az Ingerens Turi Zsigmond uram Gal Boldizsárné ellen, hogy az mely két főre valót vett volt az ő kegyelme jobbágya asszony Kadar Ferencné, nem az Incta keze munkája volt, hanem mástól vette volt. Azzal comprobálja, melyek gonoszul vesztek volt el az Turi uram jobbágya asszonytól, et fusius

⁵⁴ A lap szélén: „Ingessio. P. E. D.”

⁵⁵ A lap szélére beszúrva: „Supervenit post dilationem.”

liceat. Con contra az Inctának is salvum legyen doceálni, [3r] hogy ő keze munkája volt, s az jobbágyasszony nem is házánál vallotta a kárt, hanem Csikban, maga megvallotta, et fusius liceat, törvény kérések utrinque, az jobbágyasszony hűtős társával együtt. Futura sede.

Deliberatum. Világosan megtartá Szekelej Mózes uramot a bizonyosság Szabó Mihály ellen, hogy mikor a szénafüvet kiváltotta tőle, a pénzt is megadta az Actor. Akkor az I arról való levelét is ki ígerte, hogy megkeresteti s kezibe adja, nem praestálta ígiretit. Ergo calumnián marada az I, flor. 6, melyet deponála instante sede. Ergo a levelet ad decimum quintum diem, arról való levelét adja Szekelej Mózes uram kezibe.

Szabo Mihály, pakéi, mint I, per Andream Bartha petit par a Dominus A, Sepszi széki, Retyen lakó Szekely Mózes uram ellen való causából, a föld dolgából. Deliberatum. Conceditur par.

Szabo Mihály, pakei, mint I, petit par per Andream Bartha a Domina A, Szekelej Mózesné asszonyom, Susanna, Sepszi széki, retyi ellen való causából a szénafüdől, et de calumnia protestatur. Deliberatum. Conceditur.

Deliberatum. Világosan megtartá egy bizonyosság Fekete Pál uramot Nagj János ellen, hogy [amikor az] ő kegyelme bírójával megszegődött, semmi conditiót fel nem tött akkor. Ergo mivel szegődségit nem praestálta, calumnián marada az I, Nagy János, flor. 6. Mivel nem deponálja, in actione kívánom convincáltatni, mely extál a prothocolumból. Protestatio. Coram latius. Pro I nemo. Deliberatum. Convincitur in actione Domini Actoris. Executores.

Kézdi széki maxai Maxaj Mihályné Ilona, mint A, proclamáltatta per antedictum mostan Sepszi székbén Retyen lakó Retyi Péternét, Ilonát mint I-t. Proclamáltatott volt, prohibeálnom kellett, mivel én A, legitima executióval mentem volt az I-re, némely részit exequáltattam volt is az adjudicata szerént, tilalmat tött. Ergo a tilalom nem stál, az előbbeni törvényt kívánom helyben maradni, mely extál a prothocolumból. Protestatio. Coram latius. Pro I nemo. Deliberatum. Convincitur. Executores. Novumot jelentett Retyi Péterné asszonyom Maxai Mihályné ellen, die 11 Julii.⁵⁶

Deliberatum. Az mint Deme János uram keresi Gecző Istvánt, azért hogy egy jobbágyára rámenvén, Postulatim nevűre, megzálagolta litis intermedio. Ergo litisintermediumon marad az I, flor. 12. den. 50. Mivel nem deponálja, hic in facie

---

⁵⁶ Később beszúrva a mondat.

sedis is azt mondja, hogy azon jobbágyomot megfogta s megkötötte, azért is külön litisintermediumon vagon, hogy jobbágyának mondja az én praejudiciumom ellen, azért homagiumon, et de merito in actione kívánom, hogy convincáltassék. Protestatio. Deliberatum.⁵⁷ Convincitur. Executores.⁵⁸

Kézdi széki markosfalvi Fabian István uram, mint A proclamáltatta per antedictum Nagj Péter leányát, Annát, mint Inctát. Causámot prohibeálta volt, mivel nem compareál in actione [3v] kívánom convincáltatni, mely extál a prothocolumból. Protestatio. Coram latius. Deliberatum. Pro Incta nemo. Convincitur. Executores.

Osvat András, mint A, proclamáltatta per Andream Bartha Balo Györgyöt, mint I-t. Anno, dieque protestatur, egy földnek zálagjával kénáltam, s nem leválta, mely föld vagon a ko-vasznai Csere mező nevű határban, vicinussa ab una Deak András földé. Azt kívánom, a föld, benne való fructussával jöjjön kezemben a Decretum continentiája szerént, pénz nélkül. Mivel nem compareál, convincáltatni kívánom. Protestatio, et coram latius. Pro I nemo. Deliberatum. Convincitur. Executores.

Szabo Bálint, czofalvi, mint A, Evictorra fog az Incta, Maxai Mihályné Ilona ellen, Csiszér Suskára, czofalvira, a széna dolgából, amint keresi. Protestálok, ha evincál, ha nem is, per Jacobum Jancso, üdőt kívánok ad productionem. Deliberatum. Adducat. Futura sede.

Kora István kovasznai, mint A, proclamáltatta per Stephanum Paloczka Tamas Benedeknét, pakeit, Annókot, mint Inctát. Egy darab földemet találtam meg az Inctánál, mely föld vagon az Orbai széki kovasznai Körös felől való mezőben, Hadhalom nevű helyben, a Füves út vicinussában ab una, ab altera protestatur, amely földnek zálagjával kénáltam, hogy mi úton módon bírja, producáljon róla, meny nyiben vagon, kész leszek a pénzt megadni. Mivel az én atyám, néhai Kora György, ki is lakott Orbai székben Kovasznan, békességesen bírta. Én, A, Kora István, annak édes fia vagyok, a föld engemet illet, most is kész volnék pénzt megadni, ha leválná in facie sedis, alioquin juxta contenta Decreti, gratis kívánom kezemben. Mivel nem compareál, convincáltatni kívánom. Protestatio. Coram latius. Pro Incta nemo. Deliberatum. Convincitur. Executores.⁵⁹

⁵⁷ Utána törölve: „Pro I nemo.”

⁵⁸ A lap szélére beszúrva: „Novumot jelent Gecző Ist[ván] Deme Janos ellen eodem die.”

⁵⁹ A lap szélén: „P. E. D.”

David András, pakéi, mint A, proclamáltatta per Stephanum Paloczka, nagyságos Bedőhazi Pál uramot, pakeit, mint I-t. Bír az I két darab szántó földet az Orbai széki pakéi Felső határban, a Csonka fűnél, in vicinitate ab una magamé ab altera protestálok, az mely földek engemet illetnek, mivel hogy az caput bonorumot én bírom. Kénáltam volt meg pénzzel, most is kész vagyok, in facie sedis ha leválná, bene quidem, alioquin juxta continentia Decreti gratis kévonom kezemben. Mivel nem compareál convincálatni kévonom. Protestatio. Coram latius. Pro I nemo. Deliberatum. Convincitur. Executores.⁶⁰

II. 1690. április 26-án és május 3-án tartott rendes ülések jegyzőkönyvei⁶¹

[22v] Anno Domini 1690. Die 26 Aprilis. Levata causa coram Generoso Domino Francisco Thuri, vice judice regio, caeterisque juratis assessoribus Sedis Siculicis Orbai. Loco sedis judicariae Kovaszna. Gyűlés alatt.

Keresztes Gábor uram, mint A, a nemes szék usussa szerént való novumját cum reformatione exhibeálja per antedictum, az Incta Csusz Istvánné relicta, Kata ellen. Protestatur.

Deliberatum. Mivel az szék megítélte, hogy az mint Keresztes Gábor Csusz Istvánnéval perel, hogy adjon kezest, mivel Orbai székben residentiája nincsen, s mégis az A az Incta ellen calumniát láttat, hogy kezest kéván az Incta, az calumniát retorqueálja. Ergo, az calumnia, úgy mint flor. 6, az A-ra tért. Mivel nem deponálja az A, ergo az elébbeni íratásom szerént való deliberatumot kévonom helyben maradni, mely extál a prothocolumbeli írásból. Convincitur A. Executores. A apellat. I dicit: non tenet. Deliberatum. Non transmittitur.

A et cum protestatione apellat. I dicit: nec sic, mivel exceptio. Deliberatum. Nec sic transmittitur. A protestatur de literis praeceptoriiis.

Lőke Zsigmond, Tekintetes Nemzetes ifjabbik Kun István uram ő kegyelme jobbágya, mint A, proclamáltatta per Andream Bartha Konya Istvánt, zabolait, mint I-t. Ez ratiója citátiómnak, quod in hoc anno praesenti, de die protestatur nescitur unde motus, házamra részeg nimetet hozott maga házától, ajtómot vagdalta a nimet. Feleségem, gyermekem megijedett tőle, elannyéra, hogy az nagy nyavalya is kilelte az gyermekem. Ergo, azt kévonom, hogy az házamra hozta a nimetet, azért in emenda capitiiis maradjon, az ajtómot vagdalásáért potentián maradjon, flor. 12.

---

⁶⁰ A lap szélén: „P. E. D.”

⁶¹ Törvénykezési jegyzőkönyv. 22^v–24^v.

den. 50. Feleségem, gyermekem ijedségét fel nem vettem volna pro flor. 50. Mivel nem compareál, convincáltatni kívánom. Coram latius. Interim ingerál ez causában Tekintetes Nemzetes ifjabbik Kun István uram, az actiót helyben hagyja, maga akarja ineálni. Deliberatum. Pro I nemo. Convincitur. Executores.⁶²

Lőn kezes Keresztes Gáborért az édesanyja, Keresztes Balázsné asszonyom Cszuz Istvánné asszonynak törvény végéig, az mint perel Keresztes Gábor uram Cszuz Istvánné asszonnyal.

Deliberatum. Doceáljon az A, Keresztes Gábor, actiója szerént Cszuz Istvánné ellen, búza és hariszka dolgából. Törvényt kérnek utrinque. Futura sede.

Deliberatum. Doceáljon Bogdan Gergely junior, Keresztes Gábor ellen, hogy az mint az A litisintermediomon keresi, hogy az mezőn megfogta, rátámadván, ő semminek oka nem volt, hanem az A volt indító oka a veszekedésnek. Econtra az Actor Keresztes Gábor, actiója szerént doceáljon, mind az litisintermediomról is. Törvény kérések utrinque. Futura sede.

Csutak György, néhai Csutak Zsigmond fia, mint A, proclamáltatta per Andream Bartha Molnar Mihálynét Juditot, relictát, mint I-t. In hoc anno praesenti, de die protestatur, egy néhai Csutak Tamás nevű fiam az I-nél [23r] tartott az I-nél[!] szállást. Annak utána, hogy az nimetek levágták, eltemettetvén, pénz s egyetmása maradt az I-nél, melyeket kértem, hogy adjon kezemhez, minden bonumit megholt fiamnak, s nem adta. Pecséttel⁶³ kértem, s úgy sem adta. Ergo azt kívánom, a megtartásért potentián maradjon, mivel a megkérés után másnak eladott a bonumiban, azért is potentián. Átkozott is, hogy magam is úgy bírjam azokat a bonumokat, mint megholt fiam bírta, azért a dijumon,⁶⁴ amik kezínél vadnak fide mediante adja meg. Mivel nem compareál, convincáltatni kívánom. Protestatio. Ezen citatióm mellett több láttatóm is leszen. Coram latius. Deliberatum. Pro Incta nemo. Convincitur. Executores.⁶⁵

Kővér Mártonné Zsófia, mint Actrix, proclamáltatta per Casparum Marti Erdős Andrásné Annát, mint Inctát. Diffamált ilyen szókkal salvum sit, hogy az Isten verjen meg, olyannal is, hogy Isten terhemtől, mostanitól meg ne mentsen,

⁶² A lap szélén: „P. E. D.”

⁶³ Utána törölve: „törvényre.”

⁶⁴ Ez előbbi három szó a sor fölé besúrvva.

⁶⁵ A lap szélén: „P. E. D.”

míg ki nem rothad belőlem. Olyant is mondott, hogy az Isten a lelkemet ki ne vegye, míg véres tajtékkal együtt ki nem túrom. Ergo mindenik szavaiért külön külön díjumon convincáltassék, mivel nem compareál. Protestatio. Coram latius. Deliberatum. Pro Incta nemo. Convincitur. Executores.⁶⁶

Deliberatum. Világosan megtarták a bizonyságok Guruzda Mártont Guruzda László ellen, azon hogy azon földön lévő ganét⁶⁷ együtt böcsültették meg ad flor. 3,⁶⁸ melyet Dancz István bír, és mivel a calumniát kérette az I, Guruzda László, rátért az I-re. Mivel nem deponálja, a három forintot adja meg cum duplo. Convincitur I. Executores.

Anno Domini 1690. Die 3 mensis Maii. Levata causa coram generoso domino Francisco Thuri, vice iudice regio, caeterisque juratis assessoribus Sedis Orbaj, loco sedis judicariae Kovaszna. Gyűlés alatt.

Lőrincz Mihály, mint A, per Jacobum Jancso causáját cum tota sua serie deponálja az I, Szörczej Menyhárt uram ellen való causából. Deliberatum. Stál.

Veres György junior, mint A, proclamáltatta per Casparum Marti Fazakas Andrást, néhai Fazakas Domokos fiát, mint I-t. De die et anno protestatur, ugyanitt Orbai székben, Kovasznán, a templom tájékján minden igaz ok nélkül rám támadott, invadált, az földre is levert, a földön is ütött, salvum sit szidott is ördög atta lelkűnek, az lélekivel is szidott. Ergo a rám támadásért in emenda capitis, az invázióért potentián, flor. 12. den. 50, az földre leütésért similiter, hogy a földön is ütött, azért is tizenharmadfél forinton. A szitkokért singinlatim humagiomokon, fájdalmat sem vettem volna fel pro flor. 40, egy mézes pogácsát is elvett tőlem, azért is potentián. Mivel nem compareál, ezeken kívánom convincáltatni. Protestatio. Coram latius. Deliberatum. Pro I nemo. Convincitur. Executores.⁶⁹

[23v] Fejér Péter uram, mint I, gelenczei, proclamáltatta per antedictum Kezdi székít, Szaczvaj Lászlót, leszfalvit, mint A-t. Exmittált volt a törvény pro et contra, én kész volnék comprobálni. Mivel nem compareál, megvárom az absolutiót. Deliberatum. Pro A nemo, ergo absolvitur I.⁷⁰

---

⁶⁶ A lap szélén: „P. E. D.”

⁶⁷ E két előbbi szó a sor fölé írva.

⁶⁸ Az összeg a sor fölé beszúrva, utána törölve: „ganét.”

⁶⁹ A lap szélén: „supervenit.”

⁷⁰ A lap szélén: „P. Die 6 Maii.”

Nemzetes Imecz Tamás uram ő kegyelme, senior, mint A, proclamáltatta per Jacobum Jancso Aczel Tamást és Buda Mihályt, imeczfalviakat, mint I-ket. De die protestatur, in hoc anno praesenti, diéta alatt, ugyan az Orbai széki imeczfalvi határon, Zabola felől való mezőben, Köszörib[en] magok vicinumjokban ab una a földemet elhatározták s kövezték. Ergo az földre menésért potentián, valahány követet bele töttenek singinlatim potentiákon, az köveket amoveálják onnat, az földnek domíniumjában akarok maradni. Mivel nem compareálnak, convincáltatni kévonom. Protestálok. Ha remediálják, salvum legyen bővebben is szólanom, et coram latius. Protestatio. Deliberatum. Pro I-k nemo. Convincuntur. Executores.⁷¹

Csofa János, mint A, szék usussa szerint való novumját exhibeálja per antedictum cum reformatione az I, Gáspár Miklós ellen való causából, et dicit verbis.

Deliberatum. Mivel Csofa Márton maga volt peresse Gaspar Miklósnak, per ingessionem elvette volt az jobbágytól, Csofa Jánostól a pert,⁷² s mégis a reformációját béíratván Csofa János nevire visum est juri cum poena calumniae⁷³ corruál reformációja az ingerensnek, az elébbeni törvény marad helyben. Executores.

Heja Mihályné Dorottya, mint A, proclamáltatta per Andream Bartha Kovacz Péternét, relicát, Katát, mint Inctát. Diffamált nyilvánvaló boszorkányos kurvának, ilyenel is, hogy én töttem volna a fiának olyant, hogy a mia lett volna nyavalyája. Fenyegettet is, hogy úgy megköttem, hogy a nyálamot sem nyelhetem el. Ergo azt kévonom, mindenik diffamációiéért külön külön kévonom, hogy convincáltassék, valahány helyen való szavairól comprobálhatok. Mivel nem compareál, convincáltatni kévonom. Coram latius. Protestatio. Deliberatum. Pro Incta nemo. Convincitur. Executores.

Csofa János, mint A, proclamáltatta per Jacobum Jancso Sido Mihályt, mint I-t. De die et anno protestatur, ugyan az Orbai széki pavai erdőn, más complex társával együtt, salvum sit, egy kecskémet megött. Ergo potentián kévonom, hogy convincáltassék, a kecskének böcsüin, vallora flor. 3, insuper calumnián kévonom convincáltatni, mivel békességre kérte volt, s meg nem találatott. Protestatio. Coram latius. Deliberatum. Pro I nemo. Convincitur. Executores.⁷⁴

Csofa János, mint I, proclamáltatta per Jacobum Jancso Kővér Mihályt, mint A-t. De die et anno protestatur, ugyan Orbai székbén, Zabolán, a Konja István

⁷¹ A lap szélén: „P. E. D.”

⁷² Ez előbbi két szó a sor fölél besúrva.

⁷³ A sor fölél besúrva, alatta törölve: „humagiáli.”

⁷⁴ A lap szélén: „Ingessio supervenit.”

uram molnában lévén harmincöt szűrnek való, mely noctis sub silentio gonoszul elveszvé, annak utána Orbai székbén Pavan, az A-nak házánál találtam meg egy darabját, melyet pecséttel, törvényre kezesen vette ki az A, s kiadtam. Ergo a kivétel indebitae, a szűrnek valóhoz nyúlásért potentián, károm facit flor. 20, azt cum duplo megkévéanom, mivel nem compareál. Protestatio. Coram latius. Deliberatum. Pro A nemo. Convincitur. Executores a kezesre, Császár Sámuelre.

Thuri Zsigmond uram, mint I, proclamáltatta per Andream Bartha Tekintetes Nemzetes [24r] Betlen Miklós uram jobbágyát, Kerekes Janost, mint A-t. In hoc anno praesenti, de die protestatur, egy Kádar Ferencné jobbágyom asszony házára noctis sub silentio idegen embert vitt fizetésért, ajtaját, ablakját bevagdalta vagy vagdaltatta. Az jobbágyasszonyon erőszakot tétetett hütös ura hon nem létiben, melyért detineáltattam volt. Törvényre, kezesen vetette ki magát. Ha a kezesek elé hoznák, s mit mondana, megvárnám, alioquin mivel nem compareál, azt kévéanom, hogy hallással büntetődjék érette, et coram latius. Protestatur. Ha a kezesek elé nem hoznák, a kezeseken, úgy mint Csofa Mártonon, Csofa Jánoson ötszáz forintot vehessek, magok kötések szerént. Deliberatum. Pro A nemo. Convincitur. Executores.⁷⁵

Albu Péter, mint A, senior, proclamáltatta per Andream Bartha Isak Jánost, szabadost, mint I-t. In hoc anno praesenti, de die protestatur, diffamált ilyen szókkal, falu akaratójából fő tiszt uramhoz mentem, nem hogy falu mellett szóltam volna, hanem falu ajándékja mellett elárultam a falut,⁷⁶ még vér atyámfiát sem szántam. Ergo valahány helyen való szavairól comprobálhatok, külön külön dijumon kévéanom convincáltatni. Protestálok. Ha remediálja, salvum legyen litisintermediumot látatnom, mivel törvény közben rám támadott, feyset[!] is vont hozzám. Mivel nem compareál, convincáltatni kévéanom. Coram latius. Protestatio. Deliberatum. Pro I nemo. Convincitur. Executores.⁷⁷

Albu Péter senior, mint A, proclamáltatta per Andream Bartha Barra Jánost, mint I-t. Diffamált ilyen szókkal, hogy az falut fő tiszt uramnál falu ajándékja mellett elárultam volna. Ergo azt kévéanom, hogy dijumon maradjon érette, mivel nem compareál, et coram latius. Protestatio. Deliberatum. Pro I nemo. Convincitur. Executores.⁷⁸

Köver Ferencné Anna, mint A, proclamáltatta per antedictum Laszlo Mihály uramot, mint I-t. Exmissióra bocsátott volt a nemes szék, pro et contra, én kész

---

⁷⁵ A lap szélén: „P. E. D.”

⁷⁶ A sor fölé beszúrva.

⁷⁷ A lap szélén: „P. E. D.”

⁷⁸ A lap szélén: „P. E. D.”

volnék comprobálnom, ha jelen volna, alioquin in actione kívánom convincáltatni, mely kitetszik a protocolumból. Protestatio. Coram latius. Deliberatum. Pro I nemo. Convincitur. Executores.

Deliberatum. Doceáljon Köver Mártonné actiója szerént az Incta, Erdős Andrásné ellen. Econtra Erdős Andrásné is doceáljon az Actrix ellen, hogy rátamadott, megverte s szidta is nyilvánvaló kurvának, okot is ő adott rája. Törvény keresések utrinque. Futura sede.

Nemzetes Janko Tamás uram ő kegyelme, mint A, proclamáltatta per Jacobum Jantso Mirtse Jánost, baratosit, mint I-t. Az elmúlt közelebbik esztendőben az Orbai széki baratosi határban lévén egy darab szénafüvem, melynek vicinussa Balog János ab una, ab altera Kús Farkas uram, aliquo respectu megkaszáltta vagy kaszáltatta az I. A szénát róla elvitte, mely volt currum 2. Ergo a jószágomra való menésért potentián, a megkaszálásért és elvitelért similiter singillatim potenciákon, a szénát cum aestimatione et cum duplo megkívánom, vallora flor. 16. Ha meg nem láttatta juxta usum sedis, azért flor. 12. Mivel nem compareál, convincáltatni kívánom. Protestatur. Coram latius. Deliberatum. Pro I nemo. Convincitur. Executores.⁷⁹

[24v] Deliberatum. Doceálja ifjabbik Kun Istvan uram a detentus Szőke László ellen, hogy lator ember, más emberek házát felverte, az ő kegyelme jobbágyának is házát felverte, úton álló tolvaj, fenyegetődött is egynéhány ízben, et fusius liceat. Econtra a detentus Szőke László ha mit comprobálhat maga ártatlanságáról salvum légyen. Törvényt is kér⁸⁰ valahányad magával a törvény adjudicálja. Az dominus Actor is kéri az törvényt jobbágyának, Kovacs Gergelynek tertio se. Futura sede.

III. 1691. május 25-én, Barátoson tartott ülésen felvett jegyzőkönyv⁸¹

Anno 1691. Die 25 Mensis Maji. Causa levata coram Generoso Domino Francisco Thuri vice iudice regio Sedis Orbai, caeterisque juratis assessoribus ejusdem sedis in possessione Baratos.

Deliberatum. Mivel tizenhat bizonságok égetéséről, öléséről való fenyegetéséről, lopásiról, az mikor az praedicator uram lovait ellopták, akkor reggel, ebéd⁸²

⁷⁹ A lap szélén: „P. E. D.”

⁸⁰ A sor fölé besúrva.

⁸¹ Törvénykezési jegyzőkönyv. 44^r-44^v.

⁸² A sor fölé besúrva.

tájban mezőről véresen való haza jövéséről, és egyéb sokszori fenyegetéséről, verekedéséről világosan conportálnak. Ergo visum est juri juxta merita büntetődjék halál[al], akasztassék fel. Executores. Persecutores.⁸³

[44v] Deliberatum. Mivel Csusz János 28 bizonságokkal világosan comprobál az detentus Gall György ellen égetéssel való fenyegetéséről, nyilvánvaló orságáról, lopásáról, malom felveréséről, Havaselfoldeb[en] több complices társaival cselekedett gonoszságiról, maga nyelve vallásáról, hogy ő 24 latroknak előtte járója, ha kívántatik negyvennek is. Másokat is hívutt, hogy értsenek egyet vele, elég pénzek leszen. Baratosi csűrben is hitta, hogy menjenek vele pénzt keresni, kérkedségét, hogy Kovásznán aranyat, tallért senkivel nem cserélne. Magának pedig számos pénze, két tallért, eslöket[?] és egyéb pénzt láttanak, párta övet, egy nyesttel bérlett süveget is láttanak, egyéb ehhez hasonló circumstantiákat is conportálván az bizonyságok. Ergo visum est juri, karóztassék meg. Executores. Persecutores.

Interim Csusz Janos in sola sua persona ad capitis jurála.

Deliberatum. Doceálja Laszlo Pál uram az detentus Angial nevű oláh ellen, hogy az ő kegyelme 12 juhait az sógorával, Flora fiával Szávával együtt vitték el. Econtra az detentus Angial nevű oláh simpliciter negálja, hogy sem híre, sem tanácsa azon juhoknak elvitele, nem is járt azzal az sógorával egy úton akkor, az Laszlo Pál uram juhait sem látta, et fusius liceat. Az detentus törvént kér maga ártatlanságáról. Futura sede. Az A is kéri az törvént.

Deliberatum. Az mint ratione officii keresi tiszt uram⁸⁴ az detentus Zavaría nevű oláhot, az bizonyságok, öt, megtarták ő kegyelmét lopásáról, orgazdaságáról, latrokkal való társalkodásáról, és az mikor az praedicator uram lovait ellopták, akkor hajnalban igen sietve le menetellett az faluban. Ergo visum est juri, az egyik füle vágattassék el az articulus continentiája szerént. Executores. Persecutores.

IV. 1693. november 26-án, cirkálás alkalmával Zabolán felvett jegyzőkönyv⁸⁵

Causa Coram Egregiis et Nobilibus Agilibus Dominis Francisco Vajna, Georgio Thuri, Joanne Finta et Martino Zachor. uti inquisitoribus malefactorum in possessione Zabola [...] possessionis Petőfalva, die 26 Novembris. Anno 1693. Ante prandium.

---

⁸³ A bejegyzés az elítéltet nem nevezi meg.

⁸⁴ Az előbbi két szó a sor fölé besúruva.

⁸⁵ Törvénykezési jegyzőkönyv. 139^v-140^v.

Kús Jánosért lón kezes Ugron Pál uram kétszáz forintig, törvény vége szakadtáig.

Az szőrcsei falusi bíró, Séra Ta[má]s astálván tertio se falu képében cum sibi adjunctis, úgy mint Pap Jánossal és Pap Mihálllyal juniorral, mint I-k, az A, Biszak András ellen való causából per Casparum Marthi, az miképpen keres marhájának elveszésiért, dicunt verbis. Az A Nemzetes Donát György uram jobbágya.

Deliberatum. Mind az Approbatában, s mind az Compilatában írt articulusok tenora az lévén, hogy az mely embernek házától el vesz marhája, juráljon, hogy házától és rekesze alól éccaka elveszett marhája. Per hoc juráljon az A, Biszak András, hogy jó rekesz alól lator ember mia veszett el marhája, s mit ért volna, arról is, hogy tempestive csengetett, s kínálta az marhája nyomának feladásával, s nem volt az falu felkelve, hanem csak kevesen voltak.

Deliberatum. Jurála az Articulus szerént Biszak András, per hoc tíz forintra esküvén juxta articulum Regni ad quindenam fizessék meg, alioquin cum duplo, az marhájának az árát.

Balog Ferencz, pavai. Interim comparuit.

Deliberatum. Egy bizonyság világosan importállya, hogy a mezőn Balog Ferkőt megverte Marthi Boldizsár nejusta causa,⁸⁶ az mellett jurála is az felperes secundo se, ergo convincitur in actione, mely ez volt: a rá támadásért és megverésért díján, fájdalma, dolga múlása facit f. 10, in super in f. 12 convincitur I.

Az pavai falusi bíró, Czaszár Sámuel cum intro scriptis adjunctis novumot⁸⁷ exhibiálnak juxta usum sedis, mint I-k per antedictum az A, Vajna Boldizsár uram ellen való causából, cum reformatione, et solvitore[?] onere. A quarum petit par. Deliberatum. Conceditur.

[140r] Az haraly[i] falusi bíró, Arros János astálván tertio se falu képében cum sibi adjunctis, úgy mint Bajczi Mihálllyal és Arros Mihálllyal, mint I-k per Gasparum Marti az A, Czofa János, Nemzetes KúsBuni Betlen Miklós uram ő kegyelme zabolai gondviseleje, és az Ingerens Tompa János uram ellen való causából, az mint keresnek ő kegyelmék, mely kitetszik az actióból, cum protestatione dicunt verbis.

⁸⁶ Az előbbi három szó a lap szélére beszúrva.

⁸⁷ Utána törölve egy szó.

Deliberatum. Az miképpen perelnek Czofa János és Tompa János uramék az haraly bíró Arros Jánossal, beirt adjunctussival együtt, az mint evictiót fogadott volt, hogy megmenti Sido András uram jobbágya marhájának dolgából, s azzal fogják szembe, hogy hitták evictorságra, s nem mentek, juráljanak Czofa János és Tompa János uramék, hogy ő kegyelméket sem egyszer, sem mászor nem hitták menedékre. Készek valának jurálni, s készek valának jurálni[!], s nem várak be hütiket, ergo homagiomokon vadnak érette singillatim. Mivel nem deponálják, in actione kívánjuk convincáltatni, mely ez volt: hogy menedékre nem híttanak, ergo calumnián singillatim, hogy az jobbáginkat ezen fizetésben, úgy mint Sido András uram jobbágyának marhájának árában jobbáginkat belevetették, úgy mint nr. 14t[?], azért singillatim potentiákon, in super tizenkét-két forinton kívánom convincáltatni. Deliberatum. Convincantur. Executores. Elvégezte.

Causa coram Dominis Inquisitoribus publicorum malefactorum in possessione Zabola, post prandium.

Demecz Pál uram, mint A, proclamáltatta per Andream Sido Reti Lászlónét Margitot, mint Inctát. Anno pra[esenti], de die protestatur, az maga házánál pandúr kutyának szidott. Ergo ha jó okait nem adhatja, díjomon, in super 12 forinton kívánom convincáltatni. Protestatio. Coram latius. Deliberatum. Pro I nemo, ideo convincitur. Executores.

Novomot jelent Reti Lászlóné Demecz Pál ellen. Elvégezte.

Boghdany Gergelyné asszonyom, relictá, Erszébet, mint A[c]trix, proclamáltatta per Jacobum Janczo Diák Andrást seniort, kovasznait, mint I-t. De die et anno protestatur, Kovasznán, Orbay székben az Felséges Császárunk ő felsége vitézi számára vetettenek volt fel búzát, hogy contribuáljanak[!] mű is azon búza felvetésben. Én eggike lévén az falunak, rendem szerént attam volt, mely búza az vitézek számára nem kívántatott. Az I, nem tudatik mi okoktól viseltetvén, azon felszedett búzát eladta absque scitu mei, ő tudja mint. Ergo ha jó ratiókkal nem defendálhatja magát, potentián kívánom convincáltatni, károm facit flor. 4, azt cum duplo, et flor. 12 kívánom, convincálttassék. Protestatio. Coram latius. Deliberatum. Pro I nemo ideo convincitur. Executores.

Az pavai falusi bíró, Czaszár Sámuel cum introscriptis adjunctis, mint I-k,⁸⁸ Evictorra fogunk per antedictum, penes virtutem novi iudicii az A, Vajna Boldizsár uram ellen való causából, úgy mint Tekintetes Nagyságos Zabolai Mikes

---

⁸⁸ Az előbbi két szó a sor fölé besúrvva.

Mihaly urunkra ő nagyságára, et protestantur, ha evincál ő nagysága, s ha nem is, salvum legyen magunkot defendálnunk, ad productionem illendő üdő.

Deliberatum. Adducant ad futuram sedem.

[140v] [---]si falusi bíró, Dancz Miklos cum introscriptis adjunctis juxta usum hujus sedis novum cum reformatione exhibeant, deposito onere per antedictum, mint I-k, az A, Vajna Mihály, mostani kovasznai bíró ellen való causából, az mi-képpen perlett in persona elveszett marhájának nyomának fel nem vételiért, mely extál az Prothoculombeli írásból. A quarum petit par. Deliberatum. Conceditur.

Az kőrösi falusi bíró, Dancz Miklós, cum introscriptis adjunctis novumot cum reformatione exhibeálnak, mint I-k, per antedictum, az A, kovasznai Ven Tamás ellen való causából.

Quarum A petit par. Deliberatum. Conceditur.

A kovasznai falus bíró, Vajna Mihály, astálván tertio se falu képében cum sibi adjunctis, úgy mint Vajna Péterrel, András fiával, és Csutak Gergellyel seniorral, mint I-k, per procuratorem Nicolaum Literati, az Dominus Actor, Tekintetes és Nagyságos Zabolai⁸⁹ Mikes Mihály uram ő nagysága ellen való causából, dicunt verbis az erdő dolgából.

Interim reggelig elkérek, ha megbékélhetnek az ő nagysága tisztivel, alioquin a processus fenn marad.

Finta János uram, Barátosi, mint A, proclamáltatta per Jacobum Janczo Márk Gergelyt, Baratoson lakót, mint I-t. De die et anno protestatur, egy Márk Ferenc nevű édes fiát, nescitur quo respectu, addig vert, ütött, hogy az maga verése miatt holt meg. Azt mondom, ha jó ratiókkal nem defendálhatja magát, mivel conscientijátul meggyőzöttetvén aufugiált, magát nem defendálja, juxta merita halállal büntetődjék. Én ratione officii kész vagyok instante comprobálni, az fatenseknek fassióit, azt kívánom, si necessum fuerit, íratassuk bé, és valahol taláztatik, executióban vétetessék. Mivel nem compariál, convincálatni kívánom, in super ha mi mobile bonumi taláztatnak, része szerént valókot, mindeneket tiszt számára kívánok, mivel nem compareál. Protestatur. Coram latius.

Deliberatum. Pro I nemo ideo vincitur in actione. Executores et persecutores.⁹⁰

⁸⁹ A lap szélére beszúrva.

⁹⁰ A lap szélén: „P. E. Die.”

Irodalom

ALBERT Dávid

2001 A jogtudó értelmiség Udvarhelyszéken a XVI. század végén és a XVII. század elején.
In: Hermann Gusztáv Mihály – Róth András Lajos (szerk.): *Areopolisz. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok*. Litera Könyvkiadó, Székelyudvarhely.

CSEREI Mihály

1983 *Erdély históriája [1661–1711]*. Sajtó alá rendezte, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Bánkúti Imre. Európa Könyvkiadó, Budapest.

IMREH István – Pataki József

1992 *Kászonszéki krónika 1650–1750*. Európa Könyvkiadó – Kriterion Könyvkiadó, Budapest–Bukarest.

ORBÁN Balázs

1869 *A Székelyföld leírása. Történelmi, régészeti, természetrajzi s népmeszei szempontból*. III. kötet. Ráth Mór Kiadása, Pest.

PÁL-ANTAL Sándor

1976 Marosszék levéltára. In: Bányai László (szerk.): *Tanulmányok a romániai együttlakó nemzetiségek történetéből és testvéri együttműködéséről a román nemzettel*. Politikai Könyvkiadó, Bukarest.

2002 *Székely önkormányzat-történet*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

2004 *Maros-széki intézmények és pecsétjeik a XVI. századtól 1867-ig*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

SAS Péter

2006 A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum elmenekített anyagának pusztulása 1945-ben. *Erdélyi Tudományos Füzetek*, 258. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

SzOkl. VIII.

1934 *Székely Oklevéltár*. VIII. Szerkesztette Barabás Samu. Budapest.

SzOkl. Új sorozat.

1981–1994 *Székely Oklevéltár*. Új sorozat. I–III. Udvarhelyszéki törvénykezési jegyzőkönyvek. Közzéteszi Demény Lajos, Pataki József és Tüdös S. Kinga. Európa Könyvkiadó – Kriterion Könyvkiadó, Bukarest–Budapest.

SZŐCSNÉ GAZDA Enikő

1999 Boszorkányságok és boszorkányperek Háromszéken a 17–18. században. Közli a Bogáts Dénes által 1936-ban a Székely Nemzeti Múzeumban tartott Boszorkánynyosságok és boszorkányperek c. felolvasás szövegét. *Acta (Siculica)* 1998/2. 91–99.

Levéltári források

Törvénykezési jegyzőkönyv

Orbaiszéki törvénykezési jegyzőkönyvek a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum Kézirattárában. 1686–1693. Leltári szám: 65886.

Miklósvárszék Lvt.

Miklósvárszék levéltára az Állami Levéltárak Kovászna Megyei Igazgatósága kezelésében. Sepsiszentgyörgy. 31. sz. fond. Miklósvárszék. 2. sz. leltár. 24. Fasc. 1–4.

SzNM kézirtára

A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum kézirtára.